

УДК 343.98

Остропілець В. Р., канд. юрид. наук, завідувач лабораторії
Харківського НДІСЕ,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0378-4253>,
e-mail: OVR1967@gmail.com.

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОВЕДЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ

Аналіз наукових досліджень у галузі юридичних наук за роки незалежності України показує, що спостерігається підвищення уваги до проблем розробки сучасної методики проведення криміналістичних експертиз. В той же час аналіз розробок у сфері юридичних наук свідчить про майже відсутність фундаментальних наукових розробок, системних монографій як у сфері наукознавства так і прикладних проблем класифікації судових експертиз [1].

З'ясування генезису та перспектив розвитку теорії судової експертизи щодо формування методологічної основи криміналістичних експертиз, формування моделі судово-експертної діяльності та сучасної системи класифікації судових експертиз, має здійснюватися на ґрунті історичного та системного підходу [2].

Як свідчить аналіз праць останніх років з історичного підґрунтя теоретичних засад теорії судової експертизи початківцями у цьому напрямку були дослідження Л. Ягемана, Г. Гросса [3], Івана Посошкова [4], М. Орлова, Я. І. Баршева [5], В. А. Ліновського [6].

У різні роки на сучасному етапі розвитку української науки проблемами загальної теорії судової експертизи займалися І. А. Алієв (1990 р.), Т. В. Аверьянова (1994 р.), В. Д. Арсен'єв, С. Ф. Бичкова (1994 р.), В. Д. Басай, В. Г. Гончаренко (1985 р.), Г. Ф. Джавадов (2001 р.), А. В. Іщенко (1995 р.), Н. І. Кліменко, М. Я. Сегай (2003 р.), колективна монографія «Основи судової експертизи (ч. 1 загальна теорія – М., 1997)», С. В. Євдокіменко (2017 р.), О. О. Ейсман, О. М. Зінін, Н. І. Кліменко (1993 р.), М. В. Костицький (1990 р.), В. К. Лисиченко (1992 р.), О. М. Моїсєєв (2011 р.), І. А. Петрова (2012 р.), І. В. Пиріг (2015 р.), М. Я. Сегай, Е. Б. Сімакова-Єфремян (2017 р.), Г. М. Соколовський, О. Р. Шляхов, М. Г. Щербаковський (2016 р.) та інші.

Праці означених та інших вчених сприяли удосконаленню класифікації судових експертиз та диференціації системи криміналістичних експертиз, що знайшло відображення у нормативних актах МЮ України.

У 1998 році у Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, було визначено наступну структуру групи криміналістичних експертиз: почеркознавча; авторознавча; технічна експертиза документів; фототехнічна; технічна експертиза матеріалів і засобів відеозвукозапису; портретна; трасологічна (крім досліджень слідів пошкодження одягу, пов'язаних з одночасним спричиненням тілесних ушкоджень, які проводяться в бюро судово-медичної експертизи); балістична; вибухових пристроїв; вибухових речовин і продуктів вибуху (пострілу); матеріалів і речовин (волокон і волокнистих матеріалів; лакофарбових матеріалів і покриттів; нафтопродуктів і пально-мастильних матеріалів; наркотичних засобів і сильнодійних речовин; рідин, що містять спирт; металів і сплавів; полімерів, пластмаси та скла) [7].

При чому означена диференціація криміналістичних експертиз набула змін у 2005, 2013, 2015, 2019 роках [8].

Таким чином, відповідно до редакції 2019 року Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень до класу криміналістичних експертиз відносяться: почеркознавча експертиза; лінгвістична експертиза мовлення; технічна експертиза документів; експертиза зброї та слідів і обставин її використання; трасологічна (крім досліджень слідів пошкодження одягу, пов'язаних з одночасним спричиненням тілесних ушкоджень, які проводяться в бюро судово-медичної експертизи); фототехнічна, портретна; експертиза голограм; відео-, звукозапису; вибухотехнічна; техногенних вибухів; матеріалів, речовин та виробів (лакофарбових матеріалів і покриттів; полімерних матеріалів; волокнистих

матеріалів; нафтопродуктів і пально-мастильних матеріалів; скла, кераміки; наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів; спиртвомісних сумішей; ґрунтів; металів і сплавів та виробів з них; наявності шкідливих речовин (пестицидів) у навколишньому середовищі; речовин хімічних виробництв та спеціальних хімічних речовин; харчових продуктів; сильнодіючих і отруйних речовин); біологічна [10].

В той же час серед науковців йдуть дискусії щодо оптимізації системи класифікації судових експертиз та диференціації експертних спеціальностей криміналістичної спрямованості.

У ході розвернутих дискусій по актуальним питанням з дослідження зброї та трасології узгоджуються пропозиції щодо виокремлення нових підвидів криміналістичних експертиз. Окрім того здійснюються розробки методики здійснення експертних досліджень експертиза зброї та слідів і обставин її використання з використанням 3D моделювання обставин події із застосуванням вогнепальної. Означене стосується також вибухотехнічної експертизи та експертизи техногенних вибухів.

Аналіз наукових публікацій останніх років та матеріалів науково-експертних установ МЮ України свідчить, що на сьогодні актуальними залишаються питання нормативного закріплення системи судових експертиз у відповідності зі зміною наукових поглядів на їх зміст та задачі, що вирішуються під час проведення.

З наведеного можемо зробити висновки, що наукова класифікація судових експертиз має декілька значень:

- пізнавальне: визначення та обґрунтування напрямів наукових досліджень спрямованих на розвиток теорії судової експертології та формування підґрунтя удосконалення нормативного регулювання судово-експертної діяльності;
- прикладне: формування методології судово-експертної діяльності та методика проведення конкретних видів та родів судових експертиз;
- діяльно-організаційне: корегування системи судово-експертних установ міністерства юстиції та інших правоохоронних органів; оптимізація структури конкретних судово – експертних установ, відповідно до існуючої системи судових експертиз та експертних спеціальностей то що
- процесуальне: при оцінці експертних висновків та їх використанні у судочинстві.
- Висновки наукових досліджень у сфері класифікації криміналістичних експертиз повинні реалізовуватися у нормативному регулюванні за таким алгоритмом:
- моніторинг світового досвіду класифікації та нормативного закріплення криміналістичних видів експертизи;
- визначення видів криміналістичної експертизи в інших країнах;
- визначення необхідності внесення змін до нормативних актів та чинного законодавства;
- підготовка та обговорення проектів змін до законодавчих та нормативних актів;
- експертна оцінка міжнародними організаціями та подальша підготовка остаточного варіанту нормативного акту.

Список використаних джерел:

1. Фелді О. В. Сучасний стан та шляхи розвитку української юридичної науки. URL : http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=648 (дата звернення: 21.02.2017).
2. Шинкаренко І. Р., Спіцина Г. О. Історичні витоки та перспективи розвитку теорії та практики судової експертизи. Актуальні питання судової експертизи та криміналістики : Збірник матеріалів міжнарод.наук.-практ. конф. присвяченої 95-річчю створення Харківського наук.-дослід. інституту судових експертиз ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса, 10-11 жовтня 2018 р. Харків : Право, 2018. С. 20-22.
3. Гросс Г. Руководство для судебных следователей как система криминалистики. Новое изд., перепеч. с изд. 1908 г. М. : ЛексЭст, 2002.
4. Посошков И. Т. Книга о скудности и богатстве и другие сочинения / ред. и комментарии Б. Б. Кафенгауза. М., 1951. 64 с.
5. Баршев Я. И. Основания уголовного судопроизводства с применением к российскому уголовному судопроизводству: / Сочинение ординарного профессора уголовных и полицейских законов в императорском Санкт-Петербургском университете доктора прав Я. Баршева 1841 г. / научн. ред. В. В. Крылов. М. : ЛексЭст, 2001. 240 с. (Сер. "Антология криминалистики").
6. Линовский В. А. Опыт исторических изысканий о следственном уголовном судопроизводстве в России : Сочинение профессора Ришельевского лицея Владимира Линовского 1849 г. / научн. ред. В. В. Крылов. М. : ЛексЭст, 2001. 222 с. (Сер. "Антология криминалистики").

7. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Міністерства юстиції України від 08.10.98р. № 53/5 «Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98> (дата звернення: 21.02.2017).

8. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень: наказ Міністерства юстиції України від 08.10.98р., №53/5, «Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень », у редакції наказу Міністерства юстиції України №563/5, від 22.02.19 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98/ed20190222> (дата звернення: 21.02.2017).

УДК 343.982.43

*Десятник А. В., завідувач сектору Херсонського НДЕКЦ МВС
України,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5866-8850>,
e-mail: b0507583230@gmail.com*

ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДПИСІВ, ЯКІ ВИКОНАНІ З НАСЛІДУВАННЯМ ПІДПISУ ОСОБИ, ВІД ІМЕНІ ЯКОЇ ВІН ЗНАЧИТЬСЯ

Одним із обов'язкових реквізитів документу є підпис, який служить із найбільш частих використаних засобів посвідчення особи. У криміналістичній літературі є багато визначень підпису.

Підпис – це графічне накреслення, яке позначає особу його виконавця і виконується ним з метою посвідчення фактів, подій тощо. Підпис є початковим накресленням тому, що він як і рукописні тексти, наноситься графічними знаками.

Підпис завжди значиться від імені якоїсь певної особи. Якщо вона існує (не є вигаданою), у якості передбачуваного виконавця виступає перш за все саме ця особа. Крім неї можуть бути й інші можливі виконавці. Однак наявність зазначеної особи у числі передбачуваних виконавців обов'язкова.

Дослідження підписів, виконаних з наслідуванням підпису особи, від імені якої він значиться повинно проводитися у певній методичній послідовності, у два етапи: вирішення питання про автентичність підпису та встановлення виконавця не автентичного підпису.

У випадку негативного вирішення питання про автентичність підпису результати вказаного дослідження полегшують подальше встановлення виконавця підпису. Це тому, що при першочерговому дослідженні вдається з'ясувати, чи не виконаний підпис із наслідуванням, що дає можливість зробити правильну оцінку збіжних та розбіжних ознак.

Практична діяльність показує, що підписи нерідко виконуються із наслідуванням. Ось чому, при з'ясуванні питання, чи не виконаний підпис у незвичних умовах, особливу увагу необхідно звернути на встановлення ознак виконання його із наслідуванням.

Процес наслідування чужому підпису у дорослої людини проходить на базі навички письма, яка характерна для неї. Наслідування веде до зміни тих навичок, які вже є у особи, яка наслідує.

Якщо звичний процес письма дорослої людини є автоматизованим, виключає свідомий контроль за виконанням кожної букви або окремих її елементів, то при наслідуванні настає деавтоматизація письма. У особи, яка наслідує якомусь підпису, виникає необхідність контролювати процес письма при виконанні букв у цілому та їх елементів.

Кожний підпис, виконаний із наслідуванням, є результатом зміни звичного почерку і відтворення особливостей чужої навички.

При наслідуванні, перш за все, у якійсь мірі засвоюються навички письмово-рухової системи іншої особи, які потім відтворюються при письмі. Однак засвоєння і відтворення навичок, які не властиві почерку особи, яка підробляє підпис, призводять до часткової зміни його власних навичок письма та до порушення всієї стереотипної рухової установки особи, що